

PENITENCIARUL DIN ALBA IULIA – REPERE ISTORICE (1907-1968)¹

DĂNUȚ VIOREL PRESURĂ
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

Cercetările asupra sistemului penitenciar nu constituie o noutate în istoriografia românească, fapt dovedit prin apariția mai multor lucrări importante care ne oferă o imagine sugestivă asupra modului în care societatea pedepsea, de-a lungul timpului, pe cei „certați cu legea”. Aceste analize au avut în vedere sistemul penitenciar, clasificat și prezentat critic, cu indicarea avantajelor și dezavantajelor existenței acestuia, atât sub aspectul sănătății mintale și fizice a condamnatului cât și a efectului reeducativ. Printre acestea se numără *Istoria închisorilor din România* (1900)², publicat de fostul director general al penitenciarelor din România, Grigore I. Dianu. Acesta a realizat un studiu comparativ asupra legilor și obiceiurilor, fiind vorba de o cercetare consistentă bazată pe acte și documente istorice.

O altă lucrare care ne-a ajutat să avem o imagine clară asupra existenței, funcționării, dezvoltării și modernizării sistemului penitenciar românesc este cea semnată de Octav Gorescu, fost director, licențiat în drept, al penitenciarului corecțional Văcărești. Cu o prefață semnată de Nicolae Iorga, lucrarea *Văcăreștii mănăstire, Văcăreștii penitenciar. Regimul penitenciar în România*³, publicată în 1930, nu este altceva decât, așa cum avertizează și Iorga „o adunare onestă de știri folositoare cu privire la organizarea penitenciarelor noastre în trecut”⁴. Autorul alocă spații ample descrierii activităților derulate în acest penitenciar și considerăm că, din punct de vedere comparativ, se poate alcătui o imagine sugestivă asupra modului general de aplicare a legislației penale, dar și a condițiilor de detenție în întregul sistem penitenciar al vremii. Acestea priveau inclusiv penitenciarul din Alba Iulia. Se pare însă că, la acea vreme, penitenciarul Văcărești era considerat ca un fel de unitate de elită a închisorilor românești, fapt confirmat și de funcționarea în aceeași incintă a școlii de formare și specializare a gardienilor din întreaga țară, dar și prin atenția acordată poziției directorului acestei instituții⁵.

---

¹ Acknowledgement: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 125040, cu titlul: „Dezvoltarea învățământului terțiar universitar în sprijinul creșterii economice - PROGRESSIO”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

² Dianu 1900.

³ Gorescu 1930.

⁴ *Ibidem*, p. 2.

⁵ *Ibidem*, p. 36.

Nu putem trece peste lucrarea magistratului Ovid Stănciulescu (1933), *Cercetări asupra regimului penitenciar român din veacul al XIX-lea*⁶, un studiu care-și propune să cerceteze nu doar normele legislative și administrative emise privind organizarea temnițelor și tratamentul osândiților, ci și starea reală care a dus la apariția normelor, dar și modul de punere a lor în aplicare.

În perioada comunistă subiectul nu a fost ocolit, căpătând o încărcătură ideologică evidentă. Astfel, cea mai avută în vedere instituție de gen devenea închisoarea Doftana, locul unde au fost întemnițați cei mai mulți ilegaliști comuniști⁷. După 1990, subiectul revenea în atenție, însă într-o cheie cu totul nouă care a accentuat în majoritate absolută sistemul opresiv comunist⁸.

Articolul de față își propune să reconstituie, pe cât este posibil, în urma accesului la documentele vremii⁹, dar și prin intermediul altor surse¹⁰, o imagine relevantă asupra clădirii, condițiilor de detenție, natura infracțiunilor, populației carcerale și a naționalității acesteia, asupra personalului de pază din penitenciarul Alba Iulia în perioada 1907-1968. Prezentarea închisorii din Alba Iulia are la bază surse inedite depistate în diverse fonduri ale Arhivelor Naționale; fondul documentar al penitenciarului Alba Iulia de la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Alba (cu greutățile inerente ale traducerii și adaptării la limbajul modern a unor documente scrise în limba maghiară pentru perioada 1907-1919), precum și documente păstrate în Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (fostă Direcția Generală a Penitenciarelor). De asemenea, alte surse pentru articolul de față provin din portalul online *Hungaricana*, adică Colecțiile virtuale cu documente inedite emise de administrația maghiară din Transilvania până la 1918. Putem afirma astfel faptul că această cercetare este una pe un teren neexplorat, întrucât informații privind închisoarea, ulterior penitenciarul din Alba Iulia, sunt prezente doar tangențial în diverse lucrări apărute¹¹. Aceste lucrări nu fac referire decât la modul general despre existența și istoria acestui așezământ, fapt care reprezintă motivația demersului de față.

De exemplu, o lucrare importantă care ne oferă anumite detalii privind penitenciarul din Alba Iulia este *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*¹². Aflăm astfel că Penitenciarul era dispus la circa 400 de metri sud de centrul de atunci al orașului și la circa 800 de metri est de Cetatea Alba Iulia, făcând corp comun cu monumentală clădire a Tribunalului,

---

⁶ Stănciulescu 1933.

⁷ Vezi, de pildă, Novicov 1960; Ardeleanu 1968.

⁸ Vezi, de pildă, Demetriade 2012, p. 25, 27; Demetriade 2015; Ursu 2013.

⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 61, 16 martie 1912, p. 3.

¹⁰ Muraru 2008, p. 104.

¹¹ Demetriade 2015, p. 69, 73.

¹² Muraru 2008, p. 104.

actuala locație a Curții de Apel. Constatăm că poziționarea în arhitectura urbană a edificiului la acel moment se dorea a avea o profundă încărcătură simbolică. Guvernarea dualistă trecea prin profunde transformări legislative, urmărind instaurarea unei noi ordini juridice. Legea IV din anul 1869 a impus separarea sistemului judiciar de cel administrativ, crearea unui sistem centralizat de penitenciare pus sub coordonarea directă a Ministrului Maghiar de Interne, în paralel cu o sporire a autorității procurorilor¹³. Aceștia aveau dreptul de a supraveghea modul de aplicare al pedepselor, mai ales în condițiile în care se hotărâse abolirea pedepselor fizice în favoarea privării de libertate pe termen lung, în scopul reeducării pentru o reintegrare cât mai rapidă și eficientă în cadrul comunității. Pentru a crea acest sistem s-au alocat de-a lungul anilor sume consistente de la bugetul de stat (în 1909 bugetul proiectat avea alocate 308000 coroane destinate pentru construcții de închisori, achiziții, echipamente, inginerie și alte costuri tehnice)¹⁴. Sistemul centralizat de penitenciare a presupus, așadar, un nou mod de a privi ideea de „a supraveghea” și „a pedepsi”, după expresia lui Michel Foucault¹⁵, ceea ce s-a reflectat și în maniera în care au fost proiectate noile închisori.

Din punct de vedere istoric ideea de închisoare a avut o evoluție interesantă în timp. Până în epoca modernă, nu exista o clădire special construită cu scopul încarcerării deținuților. Aceștia erau plasați în una sau mai multe încăperi din edificiile puternic fortificate, tocmai pentru ca evadarea în sine să fie imposibil de realizat. În plus, scopul încarcerării a fost, la acea vreme, tortura brutală și suprimarea fizică ca pedeapsă pentru anumite fapte. Închisoarea, ca spațiu special construit nu pentru suprimare fizică, ci pentru privare de libertate în scopul reeducării, constituie așadar o creație a modernității. În mentalitatea epocii, nu era nevoie de violență fizică pentru remodelarea unui comportament care să facă posibilă reintegrarea individului în societate. Închisorile, la fel ca și școlile de corecție deschise pentru cazurile de delicvență juvenilă, erau privite ca fiind spații ideale în care răufăcătorii mai primeau o șansă în vederea reabilitării și reintegrării în societate. În acest scop a fost ridicat și Penitenciarul din Alba Iulia, ce făcea parte în același corp de clădire cu Tribunalul Alba. Construcția sa a început în anii 1903-1904, iar necesitatea ridicării acestei clădiri apărea, în acea epocă, întrucât fostul corp destinat atât încarcerării, dar și judecării cauzelor penale nu mai acoperea noile cerințe moderniste privind aplicarea politicii

¹³ <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86900004.TV&targetdate=&printTitle=1869.+%C3%A9vi+IV.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&referer=1000ev> - Az 1869. évi IV. Törvény (Legea IV din 1869 –art. 1), accesat în 04.11.2019.

¹⁴ https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1906_30/?query=bortonugy.hu&pg=423&layout=s - Numere de ediție 1906-1008. Un proiect de lege privind bugetul de stat din 1909, p. 424, accesat în 04.11.2019.

¹⁵ Foucault 2005.

penale de către administrația dualistă. De pildă, în 1880, „penitenciarul regal din Alba Iulia este dotat cu 8 camere pentru deținuți și două celule, un birou al supraveghetorului, precum și locuința temnicerului închisorii, care se află în mod natural în curtea închisorii (perimetru)”¹⁶, având o capacitate de 120 de locuri. Această clădire era una insalubră la începutul secolului XX; în schimb, noua clădire finalizată în 1907 - dată în folosință în septembrie 1908 - era deja alcătuită din trei corpuri de clădire: primul era constituit din blocul administrativ, cu parter și două etaje, împărțit în 24 de încăperi și servind ca punct de control, corp de gardă, locuința pentru director (se păstra tradiția ca persoana care conducea închisoarea să locuiască în incintă – probabil pentru un control cât mai riguros al aplicării în condiții de legalitate a măsurilor de detenție) și birouri.

Un alt aspect demn de observat în aplicarea politicilor penale maghiare îl constituie amplasarea spațiilor de detenție¹⁷ în același perimetru cu clădirele unităților de judecată. Scopul acestora era prezentarea cu ușurință și cu cheltuieli minime a persoanelor deținute în fața curților cu juri, dar și acela de a evita mișcarea efectivilor de deținuți, pentru a preîntâmpina producerea unor evenimente negative (evadări, luări de ostatici, etc.). „Al doilea corp de clădire format din parter și trei etaje era împărțit astfel: parterul și etajul I erau destinate persoanelor condamnate pentru infracțiuni de drept comun, iar etajul al II-lea și al III-lea erau destinate deținuților politici”¹⁸, având 40 de camere cu o capacitate de 335 locuri la 5 m³/deținut sau 222 locuri calculate pentru o capacitate de 8 m²/deținut. Categoriile de deținuți, diferențiați pe sexe, au fost separate în cel de-al treilea corp de clădire într-o perioadă temporală scurtă (5 camere din cele 18 existente, situate la etajul I), adică din 1964 până în februarie 1967. Restul spațiilor din acest corp au fost utilizate ca depozite, ateliere, bucătărie, etc. În 1946 penitenciarul nu avea canalizare și nici apeduct, ca de altfel întreg orașul Alba Iulia, deoarece se afla cu 3 metri sub nivelul Mureșului¹⁹.

Evoluția societății, spre mijlocul secolului al XX-lea, a lăsat „amprente” și în arhitectura penitenciarului din Alba Iulia. Acesta cunoaște modificări structurale prin construirea unui garaj de mașini (mijloacele de transport se înmulțiseră) în anul 1952, amenajarea unui număr de 4 curți destinate plimbării efectivilor de deținuți cât și mutarea porții de acces de pe latura de nord a

¹⁶ SJAAN, fond *Judecătoria mixtă Alba Iulia*, 1880, f. 50 (trad. din lb. maghiară).

¹⁷ În mare parte era vorba din localitățile importante din Ardeal, precum Târgu Mureș, unde funcționa Tabla regească, Gherla, Aiud, Timișoara cu închisoarea finalizată tot în 1907, cu spațiile de deținere în aceeași clădire a Palatului Curții Marțiale (<http://anp.gov.ro/penitenciarul-timisoara/113/> - istoric penitenciarul Timișoara).

¹⁸ Muraru 2008, p. 104.

¹⁹ SJAAN, fond *Penitenciarul Alba*, dos. 170/1946-1947, f. 125.

penitenciarului pe latura de est, pentru a elimina posibilitatea producerii unor „evenimente negative”.²⁰

Fig. 1 - Palatul Justiției, Alba Iulia²¹

Din punct de vedere statistic aflăm că, potrivit registrelor de mișcări a efectivelor de deținuți pentru anii 1908 și anii 1909 din închisoarea albaiuliană, numărul de deținuți era relativ mediu față de capacitatea de cazare. Acesta fluctua de la 180 de deținuți încarcerați în 1908 până la 330 în 1909²². Un aspect interesant, cel puțin pentru anul 1909, este acela că în registrul destinat înregistrării deținuților încarcerați se introduc noi date de identificare, adică perioadele de detenție ale acestora. Acestea se refereau la naționalitatea celor întemnițați, sexul și starea civilă (căsătorit sau nu, văduv, cu copii sau fără, precum și numărul acestora). Potrivit acestor date, ponderea cea mai mare a celor întemnițați, conform naționalității, era cea a românilor, ceea ce ne face să ne punem semne de întrebare: erau românii o națiune de infractori sau măsurile represive luate împotriva lor de administrația austro-ungară se transformau în măsuri coercitive dure cu scop de împilare națională? Evident că nu putem trage concluzia că aceștia erau deținuți politici având în vedere tipul infracțiunilor pentru care erau condamnați: furt, tănuire, omor, incendiere, etc., însă pare cel puțin discutabil faptul că majoritatea deținuților, pentru unii chiar dacă

²⁰ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, f. 46.

²¹ Sursa imaginii: Biblioteca digitală a Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca: <http://space.bcuccluj.ro/handle/12345678940221.jpg>.

²² Pe baza materialelor consultate este deocamdată dificil să formulăm o explicație coerentă asupra acestei creșteri, potrivit registrelor din fondul penitenciarului aflate la SJAAN, *Registru mișcări deținuți pentru anii 1908 și 1909*.

toponimia nu avea rezonanță românească, se declarau și erau înregistrați ca vorbitori de limba română. Ne putem raporta doar la nivelul scăzut de educație al populației românești, de necunoașterea legislației și, implicit, de săvârșirea de infracțiuni sancționate? Pondere românilor, ca populație majoritară în zonă, constituie probabil cea mai bună explicație a acestei situații.

Revenind la numărul de deținuți care s-au perindat prin închisoarea din Alba Iulia, din documentele studiate reiese că acesta nu a depășit niciodată numărul total de 500 pe an, cu o medie anuală de 119, ceea ce ne demonstrează faptul că această închisoare avea un caracter semi-regional.

În perioada dualistă, în închisoarea de la Alba Iulia au fost găzduiți inclusiv deținuți politici, după cum o arăta, de pildă, ziarul *Tribuna* la 1906. Astfel, într-o listă cuprinzând 188 deținuți politici români între 1895 și 1906, regăsim unsprezece care și-au ispășit pedeapsa în închisoarea din Alba Iulia²³. Pedepsele au fost cuprinse între 8 zile și 13 luni de încarcerare (în cazul lui Tiron Albani).

După retragerea administrației austro-ungare, penitenciarul „găzduiește” deținuți de ambele sexe, cu diferite condamnări, de la furt la crime, delapidări, dezertări, la condamnați politici. În ultimul caz, observăm că în perioada 1919-1925 au fost depuși în închisoarea albaiuliană și deținuți comuniști, dar doar pentru scurt timp, ulterior aceștia fiind transferați la penitenciarele din Aiud, Cluj sau Văcărești.

Fig. 2 - Ariton Pescariu
(1890-1920)²⁴

Dintre deținuții comuniști cunoscuți încarcerați la Alba Iulia amintim pe Ariton Pescariu, născut în comuna Ciufud, în anul 1890. Acesta era cunoscut ca fiind redactorul șef al ziarului *Foaia țăranului*, publicație a Partidului Țărănesc Revoluționar. A participat la revoluția din octombrie și a întreținut legături cu V. I. Lenin și Maxim Gorki, fiind organizatorul grupurilor comuniste din Transilvania. Drept urmare a acestei activități este arestat și încarcerat în penitenciarul din Alba Iulia în ianuarie 1919. Nu rezistă prea mult în penitenciar întrucât se îmbolnăvește de tuberculoză, este mutat la sanatoriul din Geoagiu, unde moare la 17 februarie 1920, fiind înhumat în comuna natală (Ciufud)²⁵.

²³ *Tribuna*, X, nr. 215, 18 noiembrie 1906, p. 1.

²⁴ Curticăpeanu 1963, p. 370.

Un alt cunoscut deținut cu orientări politice comuniste, arestat de Siguranța din Alba Iulia în 30 mai 1921 și depus pentru „agitație politică” (crimă de agitație) în penitenciarul Alba la 1 iunie 1921, a fost Dumitru Ciumbrudean²⁶. Ciumbrudean a participat alături de alți doi albaiulieni, Nicolae Cricoveanu și Anton Banciu, la Congresul de înființare al PCR din 8 mai 1921²⁷. Și ceilalți doi albaiulieni au fost ulterior arestați. Despre Dumitru Ciumbrudean aflăm o serie de detalii inedite din foaia de înregistrare la depunerea în penitenciar: avea o înălțime de doar 155 cm, o talie mijlocie, fața lunguiață, ten alb, părul castaniu, frunte înaltă, sprâncene castanii, ochi verzui, nas regulat, dinți lipsă, mustață castanie, bărbie ovală și ca semn distinctiv trei degete nefuncționale la mâna dreaptă. Știa să scrie și să citească, cunoștea limba română, dar vorbea și maghiara și germana; era căsătorit și deținea în proprietate o bărbierie, dar se declara ca fiind fără avere. Aflăm că perioada de detenție prin arest preventiv este prelungită de judecătorul de instrucție până în 19 septembrie 1921 și că, în 12 noiembrie, este escortat la Curtea Marțială din București²⁸. A fost considerat „[...] de departe cel mai cunoscut comunist albaiulian de până la 23 august 1944”. Dumitru Ciumbrudean s-a născut la 16 decembrie 1890, la Alba Iulia, părinții săi fiind oameni săraci. Tatăl, Silvestru Ciumbrudean (1860-1937), era zidar de meserie, iar mama, Maria Ciumbrudean (1863-1951), a fost casnică. Urmează șase clase primare în Alba Iulia, după care este acceptat ca ucenic la Tipografia Schasser din Alba Iulia, însă a fost nevoit să renunțe din motive de sănătate. În 1908 pleacă la Budapesta, unde rămâne, până la 1911, când este încorporat la Regimentul 50 Infanterie din Alba Iulia, specializându-se ca telefonist, sanitar și „măsurător de distanță pe câmp de luptă”, având gradul de caporal. După încheierea Primului Război Mondial, Dumitru Ciumbrudean lucrează ca frizer în Alba Iulia (1921-1924, 1934), Sibiu, București (1924-1934) și Cluj (1936-1940). Documente ce se găsesc la Serviciul Județean Alba atestă faptul că a fost urmărit de către Siguranța vremii. După 23 august 1944 se implică în constituirea PCR în Alba Iulia, iar în 1947 îl găsim ca fiind responsabil al departamentului Cadre al organizației PCR Alba. Din 1949 și până în 1956, îndeplinește funcția de director al Muzeului din Alba Iulia, de unde este și pensionat²⁹.

Revenind la categoriile de deținuți încarcerate în perioada interbelică în penitenciarul Alba Iulia putem afirma că această instituție se încadra în politica statului. Aici au fost încarcerați astfel, atât deținuți legionari (perioada 1943 –

---

²⁵ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, f. 56; Curticăpeanu 1963.

²⁶ SJAAN, fond Penitenciarul Alba (fond nr. 213), dos. 80/1921, f. 114.

²⁷ Rotar 2018, p. 336.

²⁸ SJAAN, fond *Penitenciarul Alba* (fond nr. 213), dos. 80/1921, f. 115.

²⁹ Rotar 2018, p. 354.

1945 - 160 condamnați)³⁰, militari dezertori din război (33 în perioada 1944 – 1945)³¹, deținute femei transferate de la penitenciarul Mislea – penitenciar destinat exclusiv încarcerării femeilor -, începând cu luna martie 1941 când au fost „internate” un număr de aproximativ 50 de femei condamnate pentru activitate comunistă, până în 1943³². Un alt fapt important a fost acela că la 7 septembrie 1944, penitenciarul din Aiud a fost evacuat pentru o lună la Alba Iulia, datorită situației generate de război³³.

Instaurarea noului regim, cel comunist, va aduce cu sine și un alt tip de condamnări, specifice noii politici guvernamentale: în anul 1946 existau în închisoarea arondată Tribunalului Alba un număr de 186 condamnați pentru crime de sabotaj, instigare la rebeliune, doi spioni³⁴ și șase persoane condamnate pentru înaltă trădare³⁵; în anul 1947, efectivul de deținuți era de 183 deținuți din care: 130 bărbați majori, 46 arestați preventivi, 5 femei și 2 minori³⁶. În anul 1949, la 11 martie, Securitatea depunea 17 deținuți cu infracțiuni contra securității statului³⁷.

De-a lungul anilor, până în 1968, anul desființării penitenciarului, numărul deținuților va fluctua având o medie de 430 în perioada 1950-1955 la o medie de 570 în perioada 1956-1965, potrivit aceleiași informări întocmite de conducerea penitenciarului către Direcția Generală a Penitenciarelor.

Nevoia de forță de muncă pe șantierele statului comunist a fost asigurată și prin folosirea unui mare număr de deținuți cazați în noile secții de deținere de la Deva, Bârcea Mare și Mintia care au fost arondate penitenciarului regional Alba Iulia, ajungându-se la un număr record de 1350 de deținuți, dintre care bărbați 1280 și 70 de femei³⁸.

Construirea unui stat polițienesc, instaurarea unui regim totalitar bazat pe teroare a inclus, în mod evident, sistemul penitenciar ca mijloc coercitiv, ca suport fizic de simbolizare a sancțiunii și a cărui parte integrantă a fost și penitenciarul din Alba Iulia. Amintim în acest sens pe cei 20 de membri - foști elevi ai Liceelor „Mihai Viteazul” și „Comercial” din localitate, ai Ligii Anticomuniste, organizație înființată în 7 noiembrie 1949³⁹, cu scop declarat de luptă împotriva comunismului, împotriva cărora se declanșează un proces. Cei

---

³⁰ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, f. 51.

³¹ *Loc. cit.*

³² *Loc. cit.*

³³ Demetriade 2012, p. 27.

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ SJAAN, fond *Penitenciarul Alba* (fond nr. 213), dos. 170/1946-1947, f. 147.

³⁶ SJAAN Alba, fond *Penitenciarul Alba* (fond nr. 213), dos. 171/1947, f. 22.

³⁷ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, vol. I, f. 51.

³⁸ *Loc. cit.*

³⁹ Rotche, Schiau 2012, p. 16.

implicați au fost anchetați de Securitate și cazați temporar în camerele acestui penitenciar⁴⁰.

De asemenea, întărirea regimului totalitar nu se putea face în sistemul penitenciar decât prin „uneltele” sale, adică conducătorii acestora care aveau grijă să pună în practică, fără crâcnire, politica sistemului opresiv. Este drept că, în ceea ce privește Penitenciarul Alba Iulia și pe conducătorii săi, nu avem dovezi că aceștia ar fi fost tortionari. Astfel, conducerea penitenciarului a fost asigurată în perioada 1944-1968 de următorii: Ioan Milian – doctor în științe de stat (1944-1947) – director⁴¹; Vasile Bercea (1947-1951) – director; Grigore Chimiveș (1951-1953) – sublocotenent; Gheorghe Vulcu (1953-1955) – locotenent major; Iosif Ștefan (1955-1956) - locotenent major; Ioan Cosma (1956-1957) – locotenent; Ioan Voicu (1957-1967) – căpitan; Sîmtion Ioan (1967-1968) - locotenent colonel⁴².

O concluzie interesantă care se poate trage doar prin simpla urmărire a listei de mai sus: cu excepția celor doi directori și a ultimului comandant, ceilalți factori de conducere erau de o vârstă relativ tânără, potrivit gradului militar ce-l aveau la numirea în funcție. Se dorea astfel o revigorare a sistemului sau, dimpotrivă, aceștia erau ușor de „condus”, de manipulat întrucât executau fără crâcnire politica de partid. Unul dintre comandanți, căpitanul Ioan Voicu, avea doar 30 de ani când a fost numit în această funcție⁴³. Potrivit lui Radu Ciuceanu, Voicu era „un vlăstar de nădejde al partidului”, iar penitenciarul Alba Iulia s-a „bucurat” și el de aceeași intenție a Direcției Generale a Penitenciarelor prin prezența a trei colonei⁴⁴: Vulcu, Cozma și Voicu (1953-1966). Numărul mare al ofițerilor ne permite să plasăm Alba Iulia ca „unul din cele mai active penitenciare de tranzit din Ardeal”⁴⁵.

Nu putem trece prin acest periplu istoric fără a evidenția și faptul că „viața” penitenciarului albaiulian a cunoscut, de-a lungul timpului, și evenimente mai puțin plăcute, umiltoare pentru angajații săi - evadări, unele spectaculoase, din incinta clădirii, altele nereușite: „Din închisoarea din Alba-Iulia au reușit să evadeze nopțile trecute spărgătorii greci: Constantin Panajotti și Constantin Foti, cari anul trecut comiseseră furtul de la banca «Patria» din Blaj. Necunoscuți fiind cu împrejurimile de acolo, - nu s’au putut orienta și astfel în ziua următoare

---

⁴⁰ Muraru 2008 p. 105.

⁴¹ SJAAN, fond *Penitenciarul Alba* (fond nr. 213), dos. 170/1946, f. 4.

⁴² Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, vol. I, f. 54-55.

⁴³ Ciuceanu 2001, p. 35.

⁴⁴ Diferența de grad militar față de lista prezentată a celor trei comandanți se datorează avansării acestora în grad de-a lungul carierei lor și a accesului la documente diferite ca perioadă.

⁴⁵ Ciuceanu 2001, p. 25.

au fost prinși de jandarmi și aduși legați la poliția din capitală. Nu s'a putut stabili, dacă au fost ajutați de vreun ortac al lor, la evadare"⁴⁶.

Despre alte evenimente considerate ca evadări aflăm dintr-o informare a conducerii penitenciarului: „În ziua de 20 martie 1954, deținutul Găldău Ariton a evadat de la punctul de lucru „Grădină” fiind reținut datorită intervenției rapide a sergentului Udrea Grigore, care l-a urmărit pe o distanță de circa 2000 de metri, ulterior subofițerul fiind citat, pentru fapta sa exemplară, „prin ordin pe unitate”⁴⁷. Din dosarul cu circulare/1949, fila 51 (raportul 299 din 31 ianuarie 1949) reiese că în anul 1948 din penitenciarul Alba Iulia au evadat 3 deținuți, iar în 1954 au existat două tentative de evadare care au fost însă împiedicate⁴⁸. Aflăm, de asemenea, că în 24 octombrie 1955 a mai avut loc o evadare a unui deținut de drept comun, tot din incinta penitenciarului; în anul 1960, prin sentința penală nr. 2547/1960 deținuta Vîrlan Sanda a fost condamnată la 3 luni de zile pentru infracțiunea de evadare de la punctul de lucru G.A.S⁴⁹; în anul 1965 un alt deținut este raportat ca fiind evadat de la punctul de lucru „grădina unității”⁵⁰.

Evadări și evenimente negative au avut loc și de la secțiile exterioare arondate penitenciarului: „prin raportul nr. 05324 din 13.07.1967 se raportează evadarea a doi deținuți de drept comun, recidiviști de la secția Mintia, ce munceau la șantierul Energo-construcții, punctul de lucru incinta I”⁵¹. Informările privind evenimente negative iau sfârșit ca urmare a mutării penitenciarului din Alba Iulia prin Ordinul ministrului Afacerilor interne nr. 3008/1968 începând cu 01.03.1968 în localul secției de deținere Deva, care a devenit penitenciar de categoria I.

Concluzii

Analiza de față arată că penitenciarul din Alba Iulia, construit inițial pentru satisfacerea politicii penale a statului dualist austro-ungar, continuă și în perioada interbelică și, ulterior în perioada comunistă, să fie o unealtă sub patronajul statului, servind atât unor scopuri de ordin penal, dar și politice. Instituția cunoaște o dezvoltare evidentă, ca urmare a extinderii și modernizării sale, mai ales după anii '50, element demonstrat și prin creșterea numărului deținuților. Însă, în cazul său, în perioada comunistă, nu s-au produs aceleași abuzuri, precum cele din vestitele închisori comuniste: Aiud, Gherla, Sighet, Pitești, etc. S-a respectat, mai degrabă politica de administrare a imensei forțe de muncă - îndeosebi prin înființarea celor trei secții exterioare de deținere de la

⁴⁶ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 61, 16 martie 1912, p. 3.

⁴⁷ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, vol. I, f. 52.

⁴⁸ *Loc. cit.*, f. 53.

⁴⁹ Gospodărie Agricolă de Stat - abreviere de întreprindere de stat în România socialistă.

⁵⁰ Arhiva ANP, fond *Pază și regim*, dos. FN/1967-1968, vol. I, f. 53.

⁵¹ *Loc. cit.*, f. 54.

Mintia, Bârcea Mare și Deva. Prin urmare, închisoarea albaiuliană s-a transformat, cu timpul, într-un penitenciar regional, de mărime aproximativ medie, - cerută de regimul comunist ca urmare a deciziilor conducerii de la București, aservită intereselor sovietice ce solicitau pedepsirea tuturor adversarilor și oponenților politici. Ea poate fi considerată, deopotrivă, și o închisoare de tranzit.

Alba Iulia Penitentiary – Historical Landmarks (1907-1968)

ABSTRACT

This article aims to reconstruct as much as possible, following access to the documents of the time but also other sources, a relevant image of the location, conditions of detention, nature of crimes, prison population and its nationality, security guards in the Alba Iulia penitentiary in the period 1907 - 1968. An element of novelty of this work is given by the fact that the presentation of the prison in Alba Iulia is based on original sources found in various holdings of the National Archives; the documentary holdings of the Alba Iulia penitentiary from the National Archives, Alba branch - (with the inherent difficulties of translating and adapting to modern language some documents written in Hungarian for the period 1907-1919), documents kept by the Archive of the National Administration of Penitentiaries. Also, other sources for this article come from the Hungaricana online portal where the Virtual Collections was discovered, with unique documents issued by the Hungarian administration in Transylvania, until 1918. We can say that this research is an unexplored field because information on the prison, then the penitentiary in Alba Iulia, is presented only tangentially in various works. Generally, it only refers to the existence and history of this settlement, which is the motivation of this approach. The present analysis shows that the penitentiary in Alba Iulia, originally built to satisfy the criminal policy of the dual Austro-Hungarian state, continues in the interwar period and, later in the Communist period, to be a tool under state patronage, serving both criminal purposes but also political. The institution is experiencing an obvious development, as a result of its expansion and modernisation, especially after the 50s, an element demonstrated by the increase in the number of detainees. However, in its case, during the Communist period, the same abuses did not occur, as those in the famous Communist prisons: Aiud, Gherla, Sighet, Pitești, etc. Rather, the policy of managing the huge workforce was respected – especially, by setting up the three external detention sections in Mintia, Bârcea Mare and Deva. Therefore, the Alba Iulia prison turned, in time, into a regional penitentiary, of approximately medium size, - required by the Communist regime as a result of the decisions of the Bucharest leadership enslaved to Soviet interests demanding the punishment of all opponents and political opponents. It can also be considered a transit prison.

List of illustrations

Fig. 1 - Palace of Justice, Alba Iulia

Fig. 2 - Ariton Pescariu (1890-1920)

Abrevieri bibliografice

- Arhiva ANP - Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor
 Ardeleanu 1968 - Ardeleanu Ion, *Muzeul Doftana*, București, 1968
 Ciuceanu 2001 - Radu Ciuceanu, *Regimul penitenciar din România, 1940-1962*, București, 2001
 Curticăpeanu 1963 - Vasile Curticăpeanu, „Documente noi despre Ariton Pescariu, luptător revoluționar și om de cultură (1890-1920)”, în *Studii*, XVI, 1963, p. 357-372
 Demetriade 2012 - Mihai Demetriade, „Victor Biriș, cel mai important agent de influență din penitenciarul Aiud (1957-1963)”, în *Caietele CNSAS*, V, 9-10, 2012, p. 11-48
 Demetriade 2015 - Mihai Demetriade, „Istoricul Serviciului de Contrainformații Penitenciare (1949-1967)”, în *Caietele CNSAS*, VIII, 2, 2015, p. 7-181
 Dianu 1900 - Gr. I. Dianu, *Istoria închisorilor din România*, București, 1900
 Foucault 2005 - Michel Foucault, *A supraveghea și a pedepsi: nașterea închisorii*, trad. din lb. franceză, postf. și note de Bogdan Ghiu, ed. a II-a, Pitești, 2005
 Gorescu 1930 - Octav Gorescu, *Văcăreștii mănăstire, Văcăreștii penitenciar. Regimul penitenciar în România*, București, 1930
 Muraru 2008 - Andrei Muraru, *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Iași, 2008
 Novicov 1960 - Mihai Novicov, *Povestiri despre Doftana*, București, 1960
 Rotar 2018 - Marius Rotar, „Comuniști albaulieni până la 23 august 1944. Cazul unui oraș din provincie”, în *Terra Sebus*, 10, 2018, p. 336-354
 Rotche, Schiau 2012 - Andreea Rotche, Sorin Schiau, *Tineri din Alba în infernul comunist*, Cluj-Napoca, 2012
 SJAAN - Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale
 Stănciulescu 1933 - Ovid Stănciulescu, *Cercetări asupra regimului penitenciar din veacul al XIX-lea, cu un studiu necunoscut al lui Constantin Moroiu, profesor obștesc de legi la școala rumânească de la Sf. Sava*, Cluj, 1933
 Ursu 2013 - Dragoș Ursu, „Reeducare și viață cotidiană în penitenciarul Aiud”, în *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc*, VIII, 2013, p. 98-124

Cuvinte-cheie: închisoare, Alba Iulia, deținuți, Administrația Națională a Penitenciarelor (Direcția Generală a Penitenciarelor), temniță, administrație dualistă, comunist

Keywords: prison, Alba Iulia, detainees, National Administration of Penitentiaries (General Directorate for Penitentiaries), dungeon, dualist administration, Communist